

Lausunto Hallintovaliokunta 18.2.2026 / HE189/2025 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HYVINVOINTIALUEESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA

Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää mahdollisuuden kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä niille hyvinvointialueille, joille se on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi. Lisäksi hyvinvointialueiden investointisuunnitelman laatimista ja toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ehdotettu alijäämän kattamismääräajan jatkamista koskeva sääntely olisi voimassa 31.12.2029 asti.

...

Kiitämme mahdollisuudesta lausua edellä mainituissa asioissa.

ALIJÄÄMÄN KATTAMISTA KOSKEVAN SÄÄNTELYN MUUTTAMISESTA

Hyvinvointialueet käynnistivät toimintansa 1.1.2023 haastavissa koronan jälkeisissä olosuhteissa. Hoito- ja palveluvelka, toiminnan järjestäminen, palvelutarpeen kasvu sekä kustannustason karkaaminen toimittajahintojen ja palkkaratkaisujen myötä on asettanut hyvinvointialueet tiukan paikan eteen. Samalla, kun ensisijainen hyvinvointialueiden tehtävä on perusoikeuksien mukaisten palveluiden järjestäminen kaikille alueen asukkaille ja eri alueilla palveluiden saavuttaminen tasa-arvoisesti, mittavaksi vastuuksi on muodostunut saman aikainen talouden merkittävä sopeuttaminen. Puheissa korostettu hyvinvointialueiden työrauha on ollut koetuksella paineistetussa ympäristössä. **Ehdotus sääntelyn muuttamiseksi on myönteinen ja kannatettava, jopa välttämätön pitkäjänteisen, vaikuttavan ja tulevaisuuden palvelutarpeeseen vastaamisen mahdollistamiseksi.**

Kymenlaakson hyvinvointialue haluaa nostaa joitakin esityksen kohtia tarkempaan tarkasteluun.

115 a § Alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen

Jos hyvinvointialue ei voi kattaa taseeseensa kertynyttä alijäämää 115 §:n 2 momentissa säädetyssä määräajassa, valtiovarainministeriö voi hyvinvointialueen hakemuksesta päättää, että alijäämä on katettava vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä.

Määräajan myöntäminen hakemuksesta on kannatettavaa. **Määräajan pidentäminen 1-2 vuodella on kuitenkin riittämätön ja voisi johtaa alueella toimenpiteisiin, jotka eivät tue pidemmän ajan tavoitteita ja palveluiden järjestämisen vakautta.** Alla olevat seikat ovatkin osaltaan aiheuttaneet lakimuutoksen perusteluissakin mainittua alueiden eriytymistä ja rajoittaneet mahdollisuutta nopeisiin sopeutustoimiin.

❖ **LÄHTÖTILANNE HYVINVOINTIALUEEN KÄYNNISTYESSÄ**

Alijäämää on osalle alueista kumuloitunut käynnistysvaiheessa enemmän kuin esitetystä ajassa (vuoteen 2028) olisi realistista tasapainottaa. Kymenlaaksossa alijäämän kertymiseen vuosien 2023-2024 aikana ovat vaikuttaneet mm. soteratkaisun mukaiset palkankorotukset, jotka ovat ylittäneet HVA-indeksin mukaisen tason. Hyvinvointialuetta edeltänyt vapaaehtoinen kuntayhtymä (Kymsote) toteutti säädetyn mukaisesti palkkojen harmonisoinnin merkittävässä määrin, jonka seurauksena harmonisoidun palkkatason päälle tulevat korotukset ovat olleet suhteellisesti korkeammat. Toinen merkittävä vuosien 2023-2024 kustannuksissa huomioitava kokonaisuus on ikääntyneiden palvelut. Kuntayhtymästä siirryttäessä käynnistyvälle hyvinvointialueelle on jäänyt kuntamallin peruina toimimattomia ja kustannustehottomia ratkaisuja. Omien, esim. toimivien asumispalveluiden ja -tilojen puuttuessa ostopalvelujen määrä on muodostunut suhteellisen korkeaksi. Palvelutarpeen kasvu on alueella ikääntymisen myötä merkittävää. Yhdessä ostopalvelutoimittajien hinnankorotusten kanssa on jouduttu tekemään kalliita ratkaisuja palveluiden järjestämiseksi lain edellyttämällä tavalla. Palveluita järjestetään hyvinvointialueella tulevan palvelurakennetarpeen mukaisesti ja kustannusvaikuttavuuden toteutumiseksi. Osa muutoksista toteutuu nopeasti, osa vaatii aikaa

❖ **KEINOVALIKOIMA SOPEUTTAMISEEN EI OLE KAIKILLA ALUEILLA SAMANLAINEN**

Kymenlaaksossa vapaaehtoinen kuntayhtymä (Kymsote) teki useiden tietojärjestelmien yhtenäistämisen (esim. asiakas- ja potilastietojärjestelmä) ja vähensi henkilöstöä mittavissa yhteistyömenettelyissä. Toisaalta hyvinvointialuetta edeltävältä ajalta siirtyi palvelu- ja korjausvelkaa käynnistyneelle hyvinvointialueelle. Osa sopeutuskeinoista verrattuna ns. sirpalemaakuntiin on käytetty ja keinovalikoima on suppeampi ja hitaampi toteuttaa. Tämä on johtanut hitaammin toteutuvaan, vaikkakin mittavaan tuottavuusohjelmaan.

❖ **ALUEIDEN JULKISTEN PALVELUIDEN KÄYTTÖASTE PALVELUTARPEEN TYYDYTTÄMISEKSI ON ERILAINEN**

Erityisesti korkean palvelutarpeen alueilla korostuu julkisten palveluiden tarve ja käyttö, sekä palveluiden keskimääräistä raskaampi luonne. Kymenlaaksossa työikäisten pieni osuus ja korkea työttömyysaste, sekä opiskelijoiden keskimääräistä pienempi osuus väestöstä vaikuttavat merkittävästi julkisten palveluiden käyttöasteeseen kasvattavasti verrattuna alueisiin, joilla työterveyshuollon tai opiskelijaterveydenhuollon palveluiden käyttö on suurempaa. Kymenlaaksossa on havaittu, että uusia asiakkaita hakeutuu aikaisempaa enemmän julkisten palvelujen piiriin myös työllisistä, joiden työterveyshuollon laajuutta on supistettu.

❖ **ESITYKSEN HARKINTAVALTA EI SISÄLLÄ MAHDOLLISUUTTA TARKASTELLA ALUEELLA ALOITETTUJA, MUTTA ESITYKSESSÄ ESITETYN AJANJAKSON 2027-2028 YLITTÄVIÄ TUOTTAVUUTTA LISÄÄVIÄ SUUNNITELMIA**

Lisäajan myöntämisessä huomio tulisiikin olla nettokustannustason taitumisessa ja määrätietoisessa toiminnan kustannustehokkaassa kehittämisessä sen sijaan, että tarkastelun erityisenä kohteena on taseen kertynyt alijäämä. Kymenlaakson nettokustannusten muutos vuosina 2023-2024 oli 6,5%. Vuosien 2024-2025 nettokustannusten muutos on saatu kirittyä 1,3 prosentin tasolle.

❖ **RAHOITUS ON PUNTARIN TOISESSA VAAKAKUPISSA**

Talouden tasapainon saavuttamiseen vaikuttaa vahvasti kustannustason kehittyminen. Toinen, yhtä merkittävä tekijä on rahoituksen kohdentuminen alueille ja sen muutos talousvuosittain. Käynnissä on ministeri Anna-Kaisa Ikonen vuoden 2026 alussa käynnistämä selvitys, jossa selvitetään sote-rahoituksen tärkeimpään elementtiin - palvelutarvetta kuvaavien tekijöiden perustana olevien diagnostiikkatietojen kirjautumiseen - liittyviä ongelmia. Havaituista virheistä huolimatta palvelutarpeen vaikutusta alueelle ei takautuvasti korjata, eikä tulevien laskentojen tai tiedon eheyden virheidenkään odoteta oikeentuvan nopeasti. Talouden tasapaino huomioiden rahoituksen tasoon vaikuttava palvelutarve ei ole luotettava arvioinnin pohjaksi.

- ❖ Rahoituksen kehittyminen alueilla ei ole ollut samankaltaista. Kymenlaakson rahoituksen kasvu on vuosittain ollut merkittävästi pienempää kuin valtakunnallisesti keskimäärin: vuoden 2024 kasvu 2,8% (valtakunnallinen 3,9%), 2025 7,9% (9,0%) ja 2026 1,0% (3,4%), joka on valtakunnallisesti heikoin. Rahoituslain III -vaiheen suunnitelluilla muutoksilla olisi vaikutuksia kokonaisrahoitukseen heikentävästi valtakunnallisesti ja käytännössä kaikille alueille. Rahoitusmallin tavoite on kuitenkin vahvasti keskimääräistä alueiden rahoitusta, vaikka alueiden vaikeustaso ja paine julkisten palveluiden kattavaan järjestämiseen on erilainen.

- ❖ On todettu, että asukasluku rahoituksen määräytymistekijänä heikentää rahoituksen kasvua vähenevän väestön alueilla. Kasvavan väestön alueilla asukasluvulla on puolestaan rahoitusta voimistava vaikutus (Lähde: Hyvinvointialueiden tilannekuva ja eriytymiskehitys. HVANK 11.2.2026, Jutta Nieminen, neuvotteleva virkamies, VM). Voidaankin todeta, että rahoitusmalli tukee suhteellisesti vähäisemmän palvelutarpeen alueita positiivisen muuttoliikkeen ja ikärakenteeseen liittyvän korkeamman syntyvyyden johdosta. Ikärakenteeltaan vanhenevat ja väestömäärältään pienenevät alueet joutuvat reagoimaan suhteellisesti voimallisemmin sekä rahoituksen leikkaantumiseen, että samanaikaisesti rakenteellisiin palvelutarpeen muutoksesta aiheutuviin tarpeisiin mm. iäkkäiden palvelujen järjestämiseksi.

- ❖ Edellä mainitussa VM:n tilannekuvaselvityksessä todetaan myös, että rahoituslakiin sisältyvä jälkikäteistarkistus osana yleiskatteellista rahoitusta on osaltaan vaikuttanut alueiden eriytymiskehitykseen. Selvityksen mukaan erityisesti suuria alijäämiä tehneillä alueilla rahoituksen jälkikäteistarkastus ei kata toteutuneita alijäämiä täysimääräisesti (mainittuna esim. Lappi, Keski-Suomi, Itä-Uusimaa). Keskimääräistä selvästi parempaan tulokseen päässeet alueet puolestaan ovat hyötäneet jälkikäteistarkistuksesta (esim. Länsi-Uusimaa, Pohjois-Pohjanmaa, sekä merkittävästi Helsinki). Tilannekuvaselvityksen perusteella on todettava, että kertyneiden alijäämien suuruuteen vaikuttaa myös rahoitusmallin vinouma jälkikäteistarkastuksen osalta, kun alijäämän tekijöinä ovat sekä toteutuneet kustannukset että yleiskatteellisen rahoituksen kohdistuminen alueille.

❖ **ALIJÄÄMÄISTEN HYVINVOINTIALUEIDEN TOIMINTAA ON ALIJÄÄMÄN OSALTA RAHOITETTU KUNNILTA SIIRTYNEILLÄ RAHAVAROILLA**

Kymenlaakson yli 100 miljoonan kuntayhtymältä hyvinvointialueelle siirtyneet rahoitusvarat on siis käytetty hyvinvointialueella lakiin perustuvien, välttämättömien

palveluiden järjestämiseen siltä osin, kuin valtion rahoitus ja toteutuneet kustannukset eivät ole vastanneet toisiaan. Alijäämä ei tältä osin ole lisännyt realistisesti valtion velkaa. Aiemmin on hyvinvointialueiden taholta esitetty, että kunnilta (kuntayhtymältä) siirtyneellä taseen peruspääomalla voitaisiin kattaa hyvinvointialueen kertynyttä alijäämää, jota ajatusmallia myös siirtyneen rahavarallisuuden käyttö hyvinvointialueella tukee. Peruspääoman käsittelystä hyvinvointialueella ei ole sääntelyä ja kertynyt saldo on käsitelty siirrossa 1.1.2023 noudatellen tavanomaisen tasesaldon siirtoa. Menettely lyhentäisi useiden hyvinvointialueiden aikataulullista painetta, jolloin esitetty vuosien 2027-2028 takaraja olisi kannatettavampi.

Valtiovarainministeriö voi tehdä 1 momentissa tarkoitetun päätöksen, jos:

- 1) määräjän jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi;*
- 2) kertynyt alijäämä on katettavissa 1 momentissa säädettyssä määräjässä; ja*
- 3) hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi viipymättä.*

Hyvinvointialue voi tehdä hakemuksen aluehallituksen hyväksyttyä tilinpäätöksen. Hakemus on tehtävä alijäämän kattamista koskevan määräjän päättämivuoden elokuun loppuun mennessä. Jäljempänä 122 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialueen arviointimenettely voidaan aloittaa 123 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetystä poiketen vasta, kun tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetun päätöksen mukainen määräaika on kulunut. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys alijäämän kattamista koskevien toimenpiteiden toteutumisesta tilikaudella ja riittävydestä 1 momentissa tarkoitettuna määräaikana.

1 momentin kohdat ovat kannatettavia, vaikkakin esitetty säädetty määräaika on riittämätön aiemmin mainituin perustein. Huomioitavaa on myös se, että valmistellut talouden sopeuttamiseksi laaditut tuottavuusohjelmat voivat aiemmin mainitun, olosuhteista johtuvan tilanteen vuoksi nykyisellään ulottua pidemmälle kuin vuosille 2027-2028. Tuottavuus- tai talouden tasapainotusohjelman päivittäminen vaaditulle lyhyemmälle toteutusajalle ja eri poliittisten käsittelyjen - mukaan luettuna aluevaltuuston - on vaikea käytännössä toteuttaa esitetyssä elokuun määräjässä. Esitetty tavoite vuosien 2027-2028 osalta voi johtaa epärealististen nopeiden ja rajujen suunnitelmien laatimiseen, jotta alueella, joka on laatinut talouden tasapainotamissuunnitelma lainsäädäntöä pidemmälle ajalle, olisi mahdollisuus jättää hakemus.

Huomioita lain valmistelun perusteluista

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021), jäljempänä rahoituslaki, sääntelyn mukaisesti hyvinvointialueiden rahoituksessa kullekin varainhoitovuodelle otetaan etukäteen huomioon erilaiset rahoituksen tarpeeseen vaikuttavat tekijät kuten palvelutarpeen kasvu (7 §), kustannustason nousu (8 §) sekä voimaan tulevat muutokset hyvinvointialueiden tehtäviin (9 §). Lisäksi rahoituslaissa (10 §) säädetään rahoituksen jälkikäteisestä tarkistamisesta kustannusten perusteella

Mainittujen tekijöiden huomioiminen on edelleen erittäin kannatettavaa. On kuitenkin huomattava, että palvelutarpeen kasvu huomioidaan viiveellä jälkikäteen

palvelutarvetekijöiden perusteella. Kustannustason nousu on huomioitu HVA-indeksin mukaisesti, joka on HVA-indeksiin valittujen tekijöiden (esim. yleinen ansiotasoindeksi) mukaisesti hyvinvointialueiden alkutaipaleella ollut merkittävästi pienempi kuin toteutunut kustannustason nousu. Voimaan tulevat muutokset tehtäviin ovat pääsääntöisesti leikanneet rahoitusta ja tulleet voimaan ilman siirtymäaikaa heti talousarviovuoden alusta. Jälkikäteistarkistus kohdistetaan valtakunnallisen mallin mukaisesti, jolloin kustannusvastaavuus alueella ei suoraan toteudu.

Kaikille hyvinvointialueille, Helsingin kaupunkia lukuun ottamatta, on kertynyt alijäämää järjestämisvastuiden ensimmäiseltä vuodelta 2023. Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle ja HUS-yhtymälle alijäämää kertyi jo vuonna 2022, mikä tarkoittaa alijäämien kattamisvelvoitetta vuoden 2025 loppuun mennessä. Alijäämän kattamisvelvoite koskee myös HUS-yhtymää. HUS-yhtymän alijäämästä vastaavat kuitenkin lopulta Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki, jotka kirjaavat HUS-yhtymän alijäämän omaan taseeseensa pakollisena varauksena. HUS-yhtymä on vuoden 2025 talousarvion ja edelleen puolivuotisraportoinnin tilinpäätösennusteen perusteella kattamassa kertyneen alijäämänsä vuoden 2025 aikana. Tämä on mahdollista HUS-yhtymän tekemien sopeuttamistoimien lisäksi Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin vuonna 2025 maksaman alijäämien kattamiseksi tarkoitetun ylimääräisen jäsenmaksuosuuden turvin. Tilinpäätöstietojen perusteella kaikille alueille, paitsi Helsingin kaupungille, kertyi uutta alijäämää myös vuonna 2024. Tämä tarkoittaa, että näiden alueiden pitäisi kerryttää vastaavan suuruinen ylijäämä vuosien 2025–2026 aikana saadakseen alijäämänsä katetuksi määräajassa. Vasta vuoden 2026 tilinpäätöstietojen perusteella on lopulta nähtävissä, onko yksittäinen hyvinvointialue onnistunut kattamaan vuosina 2023 ja 2024 kertyneet alijäämät määräaikaan mennessä.

Eteläiseen YTA-alueeseen kuuluu mainittujen HUS:n, Helsingin kaupungin ja Uudenmaan hyvinvointialueiden lisäksi Päijät-Hämeen, Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson hyvinvointialueet. Vastaavaa HUS:n alijäämien kattamisvelvollisuutta näillä kolmella ei ole. Kyseiset alueet ovat kuitenkin velvoitettu tiettyjen keskitettyjen palveluiden ostamiseen. Lisäksi sopimusperusteisesti Kymenlaakso ostaa merkittävän määrän diagnostiikka- ja laboratoriopalveluita HUS:lta. On mahdollista, että ilman kattamisvelvollisuutta myös mainitut kolme hyvinvointialuetta osallistuvat HUS:n alijäämien kattamiseen kasvaneiden palveluveloitusten kautta.

Suurella osalla hyvinvointialueista (14 alueella) kertynyt alijäämä vuoden 2024 lopussa ylittää merkittävästi koko maan keskiarvon (-438 euroa per asukas). Rahoituksen jälkikäteistarkistus tulee korvaamaan alueille käytännössä kuitenkin vain keskiarvoisen alijäämän. Käytännössä ne alueet, joilla on keskimääräistä enemmän alijäämää, eivät vuositasollakaan saa jälkikäteistarkistuksella katetuksi alijäämänsä, kun taas ne alueet, joilla alijäämää on keskimääräistä vähemmän tai ei lainkaan, saavat jälkikäteistarkistuksesta taloudellista hyötyä. Jos alueen kustannustaso pysyisi vuosien 2023 ja 2024 tasolla, alueen alijäämiä vastaava jälkikäteistarkistus tulisi saattamaan alueiden talouden tasapainoon vain yhden vuoden tasolla. Alijäämien kattaminen puolestaan vaatisi vastaavan ylijäämän tekemisen eli kustannustason merkittävän laskun samalla, kun hyvinvointialueisiin kohdistuu palvelutarpeen kasvusta sekä hintojen, kuten palkkojen, noususta johtuva merkittävä vuotuinen kustannuspaine suuruudeltaan arviolta noin viisi prosenttia.

Tämä alueiden välistä tilannetta polarisoiva mekanismi on kestämaton. On huomattava, että alueet eivät ole "keskimääräisiä". Äärilaidoilla olevia alueita erottaa mm. alueen palvelutarve esim. sairastavuusindekseillä mitattuna, työllisyys, muuttoliike, ylisukupolviset sosioekonomiset ongelmat, menetettyjen elinvuosien määrä ja asiakkuuksien määrä asukasta kohden (moniongelmaisuus). Ongelmat ovat monelta osin sellaisia, joihin hyvinvointialueen vaikuttamismahdollisuudet ovat rajalliset. Ikääntyneet eivät nuorru, elinkeinorakenne ei saa tuulta siipien alle, yksityisistä palveluista siirtyy entistä enemmän julkisten palveluiden käyttäjäksi. Ikääntyneiden tarpeet lisääntyvät väestön vähenemisestä huolimatta, eikä palvelurakenteen muutos ole kaikilta osin mahdollista nopeutetusti.

Itä-Suomen hallinto-oikeus antoi 15.10.2025 päätöksen Etelä-Karjalan hyvinvointialueen aluevaltuuston päätöksestä tehtyyn aluevalitukseen (2306/2025). Aluevaltuusto oli päättänyt hyväksyä hyvinvointialueen vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2025–2028 taloussuunnitelman sellaisena, että hyvinvointialueen taseeseen vuosina 2023–2025 kertyneet ja kertyvät alijäämät tulevat kokonaisuudessaan katetuksi vuoden 2028 loppuun mennessä. Hallinto-oikeus totesi asiassa olevan riidatonta, että hyvinvointialue on aluevaltuuston päätöksellä hyväksynyt taloussuunnitelman, joka ei täytä hyvinvointialuelain 115 §:n 2 momentissa säädettyä vaatimusta taseeseen kertyneen alijäämän kattamisesta kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Hyvinvointialuelain 115 §:n 2 momentti on hyvinvointialueita velvoittava säännös, jossa ei ole jätetty hyvinvointialueille harkintavaltaa, ja alijäämät on siten lähtökohtaisesti katettava säännöksen mukaisessa ajassa.

Talousarviossa esitettävää taloudellisen tasapainon vaadetta säännellään useista ristiriitaisistakin suunnista. Selvää on että perusteluissa mainittu lakiin kirjoitettu ajallinen vaade tasapainottamiselle tarvitaan. Selvää on myös alueiden vastuu lainsäädännöllisesti pakollisten ja välttämättömien palveluiden turvaamiseksi. Talousarviota ei voida kuitenkaan rakentaa epärealistisesti. Tätä perustelee kirjanpitonormisto ja talousarvion merkitys strategiaa ilmentävänä vuositason toimintaa ohjaavana suunnitelmana. Kymenlaakson hyvinvointialue on käynyt loppukesästä 2025 silloisen käytettävissä olevan tulkinnan perusteella keskustelua mm. taloutta ja toimintaa tarkastavan tilintarkastusyhteisön kanssa oikean linjauksen löytämiseksi vuoden 2026 talousarvion rakentamiseksi. Linjauksen mukaisesti Kymenlaakson talousarvio on laadittu välttämättömät palvelut turvaavaksi, erittäin tavoitteelliseksi mutta vielä mahdolliseksi saavuttaa.

Alijäämän kattamismääräajan jatkaminen kaikilla alueilla -vaihtoehto
Vaihtoehtoisesti alijäämän kattamiskauden päättymistä voitaisiin jatkaa säädösperustaisesti väliaikaisesti kaikilla hyvinvointialueilla vuoden 2026 loppua myöhemmäksi. Käsitellessään viime hallituskaudella nyt ehdotettavaa sääntelyä vastaavaa kuntalakiin (410/2015) covid-19 epidemian vuoksi tehtyä väliaikaista sääntelyä alijäämän kattamiskauden määräajan 20 jatkamisesta hallintovaliokunta piti ehdotettua hakemuserusteista menettelyä perusteltuna. Määräajan pidentäminen oli näin valiokunnan mukaan mahdollista kohdentaa kaavamaisempia ratkaisuja paremmin pandemian talousvaikutuksiin ja niille kunnille ja kuntayhtymille, joiden talouden tasapainottaminen voimassa olevan sääntelyn mukaisesti on vaikeutunut tästä syystä.

Hyvinvointialueille kohdistuu nykyisellään useita ohjausmenettelyitä: kaikki alueet käyvät hyvinvointialueneuvottelut, useat alueet neuvottelevat lainanottovaltuudesta vuosittain ja lisärahoitusneuvottelun on käynyt jo useita alueita. Joillakin alueilla on toteutettu ennakollisen ohjauksen menettely tai käynnistetty arviointimenettely. On erittäin kannatettavaa, mikäli alijäämän kattamiskauden päättymistä voitaisiin jatkaa säädosperusteisesti kaikille hyvinvointialueille ilman erillistä hakemusta tai raskasta neuvottelua. Alueille tulisi turvata työrauha toiminnan ja talouden kehittämiseen. Yksi konkreettinen talouden tasapainottamista kirittävä tekijä alueilla on konkreettinen kassavarojen riittävyys pitkäaikaisen lainamahdollisuuden puuttuessa. Mieluummin tulisi pyrkiä valtion ohjauksen ja hallintomenettelyjen keventämiseen uusilla ja tuottavammilla menettelytavoilla.

ESITÄMME LAKIMUUTOSesityksen TÄSMENTÄMISTÄ SEURAAVASTI:

115 a § Alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen

Jos hyvinvointialue ei voi kattaa taseeseensa kertynyttä alijäämää 115 §:n 2 momentissa säädettyssä määräajassa, valtiovarainministeriö voi hyvinvointialueen hakemuksesta päättää, että alijäämä on katettava tätä ajankohtaa myöhemmin, kuitenkin ~~vuoden 2027~~ tai vuoden 2028 vuoden 2030 loppuun mennessä. Valtiovarainministeriö voi tehdä 1 momentissa tarkoitetun päätöksen, jos:

- 1) määräajan jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi;
- 2) kertynyt alijäämä on katettavissa 1 momentissa säädettyssä määräajassa; ja
- 3) hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi viipymättä ja huomioiden hyvinvointialueen perustuslailliset ja hyvinvointialuelain sekä muiden säädösten asettamat velvoitteet palvelujen järjestämisestä.

Hyvinvointialue voi tehdä hakemuksen aluehallituksen hyväksyttyä tilinpäätöksen. Hakemus on tehtävä alijäämän kattamista koskevan määräajan päättymisvuoden elokuun loppuun mennessä. Jäljempänä 122 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialueen arviointimenettely voidaan aloittaa 123 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetystä poiketen vasta, kun tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetun päätöksen mukainen määräaika on kulunut. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys alijäämän kattamista koskevien toimenpiteiden toteutumisesta tilikaudella ja riittävyydestä 1 momentissa tarkoitettuna määräaikana.

Lisäksi esitämme, että:

Hyvinvointialueen kertynyt alijäämää voidaan hakemuksesta kattaa hyvinvointialueen taseeseen merkityn peruspääoman verran.

HYVINVOINTIALUEIDEN INVESTOINTISUUNNITELMAN LAATIMISTA JA TOIMITTAMISTA KOSKEVIEN MÄÄRÄAIKOJEN MUUTTAMINEN

16 § Investointisuunnitelma

Hyvinvointialueen on vuosittain laadittava investointisuunnitelma **seuraavien neljän** tilikauden aikana aloitettavista hyvinvointialuekonsernin investoinneista ja niiden rahoituksesta. Investointisuunnitelman tulee sisältää tiedot investoinneista ja investointia vastaavista sopimuksista. Lisäksi sen tulee sisältää tiedot hyvinvointialueen toimitilojen ja kiinteistöjen sekä muiden pitkävaikutteisten hyödykkeiden suunnitelluista luovutuksista. Investointisuunnitelma koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon osasuunnitelmasta ja pelastustoimen osasuunnitelmasta. Investointisuunnitelma ei saa olla ristiriidassa 15 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen lainanottovaltuuden kanssa. Investointisuunnitelmaa koskeva esitys on toimitettava valtiovarainministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja sisäministeriölle **toukokuun** loppuun mennessä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevista investointisuunnitelman osasuunnitelmista ja investointisuunnitelman hyväksymismenettelystä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 25 ja 26 §:ssä ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:ssä.

Esitys on hyvä ja kannatettava. Suunnitelman toimittamisen aikataulun muuttaminen suunnitelmavuotta edeltävän vuoden toukokuulle mahdollistaa investointien suunnittelun realistisemmin erityisesti seuraavalle, sitovalle tilikaudelle. Aikataulu mahdollistaa alueelle investointisuunnitelman viimeistelyn tilinpäätösarvion perusteella arvioitua laskennallista lainanottovaltuutta myötäillen laskennallista lainanottovaltuutta saaville. Aikataulu mahdollistaa kaikille alueille nykyistä kevyemmän suunnitteluprosessin.

Todettakoon vielä, että lainsäädäntöön suoraan pohjaamaton, ohjeistukseen perustuva investointien ohjaus vaatii edelleen kehittämistä. Prosessi on vielä nykyisellään alueille raskas, raportointi ja seuranta työlästä, sekä ohjeistus esim. investointeja vastaavien sopimusten tulkitsemiseksi tarvitsee edelleen selkeyttämistä.

Liitteet

- Hyvinvointialueiden talouden tilannekuva ja eriytymiskehitys , 1.2.2026 HVANK, Jutta Nieminen, neuvotteleva virkamies
- Kymenlaakson hyvinvointialueen väestön palvelutarve ja väestöennuste, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Henri Lahtinen Erityisasiantuntija, 26.1.2026